

De idee blanke mensen wit te noemen berust op een talig misverstand — *de Engelse taal kruipt waar ze niet gaan kan*

Zowat een jaar geleden, op 25 januari 2018, verrasten de Vlaamse kranten hun lezers met het nieuws dat de Nederlandse Omroepstichting NOS beslist had blanke mensen voortaan *wit* te noemen. Uiteraard hadden ze dat bericht van hun Nederlandse vakgenoten, die meteen meldden dat ook zij dat al enige tijd plachten te doen. *Zeg niet blank maar zeg wit*. Het nieuwtje zorgde voor enige deining en hoon, maar toch vooral ongeloof. Ook ik droeg mijn steentje bij, door **mijn bericht op 7 februari** waarin ik stelde dat de NOS op zoek gaat naar een nieuwe naam voor *Nederland*, wat immers veel te *nederig* klinkt.

Blijft *wit* een rimpeling op het Bovenmoerdijkse water, die uiteindelijk toch gaat liggen — *zeg mensen, waarom spreken wij over wit, was dat echt wel nodig, en vooral : wat heeft het opgebracht ?* —, of rolt de golf over de dijk naar Vlaanderen, om er meer te zijn dan een wat verrassende titel van een artikel of boek ?

Hoe ook, bij tijd lees je ook in Vlaanderen een onduidelijk argument om blanke mensen *wit* te maken. Zo Annelies Verbeke, in een gesprek met Filip Tielens in *De Standaard* op 26 mei 2018, voor wie het woord *wit* een antwoord moet zijn op structureel racisme, niets minder dan dat. En zo Marc Reynebeau, ook in *De Standaard*, een niet gedateerde bijlage van december 2018, waar hij beweert dat *blank* leeg en blanco, en dus zuiver is. Misschien toch een reden om erbij stil te staan — en om hun *blanke*, nee lege redenering te weerleggen.

Toch even het argument van de NOS (24 januari 2018).

Rond het gebruik van wit en blank ontstond vorig jaar op de redactie de vraag of we wit of blank zouden moeten gebruiken. De Taalcommissie — niet meer dan enkele collega's op de redactie die in de gaten houden of we eenduidig zijn in onze uitspraak en spelling en daarover adviseren — kwam toen met een advies dat de hoofdredactie heeft overgenomen. We gebruiken bij voorkeur wit in berichten omdat blank in tegenstelling tot zwart een positieve connotatie heeft. En dat doen we met name bij nieuws waarin het over de tegenstelling met zwart (of de relatie tussen wit en zwart) gaat. Blank roept associaties op met rein en schoon en zwart is dat dan blijkbaar niet. Die gedachte ligt er achter. Van een verbod van het gebruiken van het woord blank is geen sprake. ()*

Let op de nuance (*advies, bij voorkeur, geen verbod...*), maar ook op het harde argument : *blank heeft een positieve connotatie... en heeft associaties met rein en schoon*. Kranten als *de Volkskrant* en *Trouw* zitten op dezelfde lijn. *Trouw* komt trouwens met zwaarder geschut : *omdat 'blank' — indachtig het koloniale verleden — een superioriteit tegenover gekleurde mensen uitstraalt die er niet zou moeten of mogen zijn*. Waarbij dus verondersteld

mag worden dat in hoofde van de NOS, van *Trouw* en *de Volkskrant*, het woord *wit* dergelijke connotaties niet heeft.

Deze argumentatie loopt mank. En daar zijn op zijn minst drie redenen voor.

Eén — Er is geen draagvlak bij de betrokkenen

De voorbije jaren werden al meermaals namen van groepen van mensen, of van mensen met gelijkaardige kenmerken, aangepast. *Zwart* en *Inuit* zijn voorbeelden van dergelijke aanpassingen, voor *Neger* en *Eskimo*. Aanpassingen die in het Nederlands weliswaar minder frequent zijn dan in andere talen. De Noord-Amerikaanse *Indianen* leven in landen waar vooral Engels of Frans gesproken wordt, talen die geen specifieke term hebben om hen van *Indiërs* te onderscheiden. [Tenzij spotnamen als *Injun* — een Vlaming wordt ook niet graag *flahute* of *flandrin*, slungel genoemd.] Als eerste bewoners van het Amerikaanse continent mag het niet verrassen dat ze een nieuwe naam opeisten, minder ambigu, en vooral met erkenning van hun eigenheid : *First Nations*, *Amérindiens*, *Native Americans*... Ook zwarte Amerikanen bezigen meerdere namen : *African Americans*, *Black Americans*, *Afro-Americans*. Het woord *Black* is zelfs naar Frankrijk overgewaaid, waar het vaak de voorkeur op *Noir* geniet.

Kenmerkend bij al die nieuwe namen is dat ze door de betrokkenen zelf — de genaamden — worden gebezigd en zelfs opgeëist. Ze worden gedragen door de mensen over wie het gaat. [Als de Japanners morgen vragen voortaan Niponners te worden genoemd, is er geen reden dat niet te doen.] Aan deze vereiste, die vanzelfsprekend mag worden geacht, wordt in het geval van *wit* geenszins voldaan. Er bestaat, alleszins nu, geen draagvlak voor de term *wit* bij de mensen op wie hij wordt toegepast, en het is twijfelachtig of dat er ooit komt. Ondanks de genuanceerde woorden (van de NOS althans, maar niet van *Trouw*) wordt de term *wit* door een beperkte groep betweters keizer-kosterlijk aan de betrokkenen opgedrongen. Het ontbreken van zo'n draagvlak (bij de *blanken*, of *witten* als je wil) zou een voldoende reden moeten zijn om de term *wit* uit journalistiek, academisch en institutioneel taalgebruik te bannen. [Literatuur en retoriek zijn andere taalregisters.]

Twee — Het woord dat naar onschuld en zuiverheid verwijst is niet *blank* maar *wit*

Gekker dan de keizer-kosterlijke betweterigheid wordt het echter als je de aangedragen argumenten beschouwt. *Blank* zou positieve connotaties hebben — *rein*, *schoon*, of *leeg* — *dit is : zonder kenmerken*. Als je Marc Reynebeau leest : *blankheid maakt een aanspraak op zuiverheid*.

Enkele vrienden hebben me geholpen, en wat speurwerk in woordenboeken en op het internet. Wat blijkt ? Behalve blanke mensen heb je *blanke wapens* (messen, bajonetten, degens en zwaarden), *blanke*, want blote *draad*, *blank hout* en *blanke vernis*, die zijn ongekleurd, *blanke verzen*, die zijn ongerijmd, en is er *de blanke top der duinen die schittert in den zonnegloed*, een oud lied dan eenmaal 's jaars in Nederland gezongen of is het aangeheven wordt. Het zijn stuk voor stuk termen die door een beperkt publiek (collectionneurs, elektriciens, schrijnwerkers en meubelmakers, literatuurtheoretici, heem-lied-zangers...) in een nog beperktere context even beperkt worden gebruikt. Met wat goede wil kan je daarin een positieve connotatie zien, die in de buurt komt

van wat Reynebeau of zijn Nederlandse voorgangers voor ogen hebben. [Blanke wapens is een wat letterlijke vertaling van de Franse uitdrukking *armes blanches*, die je bijna dagelijks in de sensatiepers leest, en ook door militairen graag gebezigd wordt, want in vergelijking met een bebloed mes is een kogel een laffe daad. Blanke verzen zijn met het werk van Shakespeare en zijn *blank verses* uit het Engels overgewaaid. En de meest perfecte draad heet volgens de producenten *witnatblank*.] Behalve dat toch zeldzame *blank* heb je het nóg zeldzamere *blank* dat in teksten met literaire ambities (en vaak in oude spelling) soms wit of — inderdaad — zuiver vervangt. Frequenter dan dat staan in het Nederlands straten of weiden *blank*, wat alles behalve een positieve connotatie is. [Er is ook Blankenberge, dat is een verhaal apart.] Een onbeschreven chèque of strafregister en een onbedrukte pagina zijn in het Nederlands *blank* noch *wit*. Ze zijn *blanco*.

Veel meer dan voor *blank* zijn er woorden en uitdrukkingen waar *wit* voor *rein*, *zuiver*, *schoon*, *onbezoedeld* staat. De meeste ervan zijn trouwens zeer ruim bekend en gebruikt. Het *witwassen* van zwart geld is wellicht het bekendste, maar er is ook *witte donderdag* en er zijn *witte marsen* geweest, waarmee naar de onschuld van kinderen verwezen werd. Er zijn *witte ridders* en *witte producten* — een *wit konijn* komt elders vandaan. Horeca-zaken hebben een *witte kassa*, en *wit brood* of *wittebrood* is wit omdat het geen onzuiverheden bevat, evenzeer als om zijn kleur : de zemel is uit het meel gezeefd. *Ongekleurd* glas (van de gescheiden ophaling !) wordt niet *blank* maar *wit* genoemd. Er is *witgoud*, en van de zuiverste standen wordt in reclameboodschappen de witheid geroemd : een *wit strand* met een blauwe hemel en zee. In andere gevallen wijst de term *wit* weliswaar naar de kleur, maar blijft de connotatie met zuiverheid bijzonder sterk : *witgoed* (zowel beddengoed als huishoudapparaten, die *schoon* moeten zijn), *sneeuwwit*, een *wit* blad papier, het *witte* doek, het *wit* van een huwelijksjurk. En je kan, ook al is dat minder bekend, een *wit voetje* bij iemand halen. Dat is : op een goed blaadje staan. Volgens de Nederlandse taalkundige Albertus Huizinga, in *Huizinga's Spreekwoorden en gezegden* (1994), is *wit* een '*zinnebeeld der reinheid*'. De uitdrukking van het witte voetje zou teruggaan tot een twaalfde of dertiende eeuwse Brabants Lanceloet-verhaal.

Problematisch is dan veeleer *zwart* — in zijn tegenstelling tot *wit*, niet tot *blank* : *zwart werk* en *zwart geld*, *zwartgallig*, iemand *zwart* maken, *zwarte sneeuw*, de *zwarte* piet (in overdrachtelijke betekenis, voor de schoppenboer die niemand wil). Door *blank* voortaan *wit* te noemen versterk je de negatieve connotatie die *zwart* althans in die uitdrukkingen heeft.

Drie — Blanken zijn niet wit

Het Nederlands heeft een woord voor wat het Engels, het Frans en het Duits niet hebben, een specifiek woord voor het brede gamma van tinten van mensen met een melanine-arme huid : *blank* — en niet *wit*. Sommigen van die *blanken* hebben overigens een donkerdere huidskleur dan de bleeksten onder de *zwarte* mensen — die ook niet allemaal zwart zijn, maar aan die term wel een trotse voorkeur geven. Als je twee verschillende woorden hebt om twee verschillende dingen te noemen, moet je wel dom zijn om een van de twee naar de papiermand te wijzen.

En meer — Nederlands *blank* is geen Engels *blank* — een omgekeerd anglicisme

Hier had ik mijn betoog kunnen sluiten. De drie argumenten kunnen elk voor zich ruimschoots volstaan :

- de naam van een groep behoort de betrokkenen toe ; een naamwijziging valt slechts te verdedigen als hij door de betrokkenen (de genaamden) breed gedragen wordt,
- de gewraakte positieve connotaties van zuiverheid zitten niet bij *blank* maar bij *wit* — en ze zijn behoorlijk sterk,
- de vervanging van *blank* door *wit* is een verarming, omdat *blank* en *wit* twee verschillende woorden voor twee verschillende dingen zijn.

Maar sinds ik bovenstaande argumentatie dacht — maar nooit uitschreef — ontdekte ik waar de *witte* misvatting vandaan komt, en waarom aan het woord *blank* door de *witte* protagonisten *ongoorloofd geachte* positieve connotaties worden toegekend, die het geenszins heeft.

De laatste maanden las ik — laat het toeval zijn — nogal wat Engelse teksten, zowel fictie als non-fictie, en vond daarin meermaals het Engelse woord *blank* — eerder was me dat nooit opgevallen — dat dezelfde betekenissen heeft als verkeerdelijk aan het Nederlandse *blank* worden toegeschreven.

Jammer genoeg heb ik niet alles genoteerd, maar ik las onder meer, in enkele korte verhalen (*New American Stories*, edited by Ben Marcus, 2015) :

- *He wanted to augment [het gaat om virtuele realiteit] in clean, blank places, where he was free to fully extend, unhindered.* (Zadie Smith, *Meet the President*, 2013)
- *I waited for the screen [een projectiescherm] to go blank.* (Don DeLillo, *Hammer and Sickle*, 2011)
- *The old man (...) was pacing back and forth in the aisle [het gangpad van een treinrijtuig], talking to himself, his face a fierce inward blank.* (Mary Gaitskill, *The Arms and Legs of the Lake*, 2009)
- *Leala's eyes acquired a blank look.* (Rebecca Curtis, *The Toast*, 2014)

Het mooiste *blank*-citaat vond ik echter bij John Steinbeck. Let op het woordenspel met *blank* en *dark* :

- *Lieutenant Tonder was a poet, a bitter poet who dreamed of perfect, ideal love of elevated young men for poor girls. Tonder was a dark romantic with a vision as wide as his experience. He sometimes spoke blank verse under his breath to imaginary dark women.* (*The Moon is Down*, 1942)

Het Engels kent zoals gezegd *blank verses*. Maar ook *blank pages*, *blank forms*, *blank files*, *blank tags*, *blank solutions*, *blank wire*, *blank shots* met *blank cartridges*, *key blanks*, etc., etc. Allemaal begrippen die, met uitzondering van de blanke verzen van Shakespeare en

de genoemde blanke draad, in het Nederlands niet bestaan. En die wél naar reinheid verwijzen, naar zuiverheid, naar schoon, naar onschuld, naar al wat de NOS, *de Volkskrant* en *Trouw* — en Marc Reynebeau — het Nederlandse *blank* verwijten.

Het Nederlandse *blank* verstoten omwille van de betekenis die het in het Engels heeft, is een merkwaardig anglicisme. Een *omgekeerd anglicisme* zou ik het noemen, dat de taal verarmt. Het is een talig misverstand.

Tot slot, en toch ook. Om de permanente uitbuiting van Afrika stop te zetten, de effecten van de historische uitbuiting te corrigeren en het structureel racisme te bestrijden zal wel wat anders nodig zijn dan met woorden spelen.

Jef Van Staeyen, Lille, nieuwe versie, 14 juni 2021

(*) De tekst van de NOS heb ik ingekort, en daarom ook deels herschikt. Een volledige versie vind je op <https://over.nos.nl/nieuws/921/waarom-gebruikt-de-nos-soms-wit-en-soms-blank>.

Columbo, *Ransom for a Dead Man* (1971)